

היום נלמד בעזרת ה':

חולין דף קמא

למדנו במשנה - אין שם אפרוח וכו':

אמר ליה ההוא מרבנן לרבא: ואולי נאמר להיפך - אין שם אפרוח אלא אחד או ביצה אחת, פטור מלשלח, לפי שצריך "אֶפְרוּחִים אוּ בִיצִים" דהיינו רבים, אבל אם היו שם אפרוחים מפריחים או ביצים מוזרות, חייב לשלח, שנאמר "קֵן" דהיינו כל סוג 'קן' שהוא.

אמר לו רבא - אם כן שהתורה תכתוב "והאם רובצת עליהם", ומדוע נאמר "וְהָאֵם רֹבֶצֶת עַל הָאֶפְרוּחִים אוּ עַל הַבִּיצִים"? אלא בהכרח כדי להקיש אפרוחים לביצים וביצים לאפרוחים, וללמד את הדין המבואר במשנתנו שבביצים מוזרות ואפרוחים מפריחים פטור מלשלח, אבל אם תדרוש להיפך, הרי אין צורך להקיש אפרוחים לביצים וביצים לאפרוחים, ויהיה קשה מדוע נכתבו שניהם בפסוק.

משנה: שלחה וחזרה, ואפילו שלחה וחזרה ארבעה וחמשה פעמים, חייב לשלח, ואינו יכול לקחת את האם על הבנים, שנאמר "שִׁלַּח תְּשַׁלַּח אֶת הָאֵם".

אמר 'הריני נוטל את האם לעצמי ומשלח את הבנים!' אם אכן עשה כך עדיין חייב לשלח את האם, שנאמר "שִׁלַּח תְּשַׁלַּח אֶת הָאֵם".

אם שלח את האם ונטל את הבנים והחזיר לקן, ואחר כך חזרה האם עליהן, פטור מלשלח את האם, ויכול ליטול את האם על הבנים, כיון שכבר קיים את מצוות שילוח הקן.

גמרא: אמר ליה ההוא מרבנן לרבא: מנין שחייב לשלח אפילו ארבעה וחמשה פעמים? אולי "שלח" משמעותו פעם אחת, "תשלח" בא לרבות שאפילו פעמיים חייב לשלח, אבל מנין לנו שאדם חייב לשלח אפילו ארבעה וחמשה פעמים?

אמר ליה: ענה לו רבא - אנו לא לומדים זאת מכפילות הלשון "שלח תשלח", אלא משמעות המילה "שלח" היא שחייב לשלח אפילו מאה פעמים.

תשלח אין לי וכו': והמילה "תשלח" נכתבה לדרשה אחרת - שהיה מקום לחשוב שחייב לשלח רק כשרוצה ליטול האם על הבנים לצורך עצמו, אבל אם הם נצרכים לו לדבר מצוה, כגון לצורך קן יולדת וצפורי טהרת מצורע, מנין שחייב לשלח? לכך נאמר "תשלח", שאפילו לדבר מצוה חייב לשלח.

קושיא: אמר ליה רבי אבא בריה דרב יוסף בר רבא לרב כהנא: נמצא שרק בגלל שהתורה כתבה "תשלח" לכן אנו לומדים חייב לשלח אפילו לדבר מצוה, אבל אם היא לא היתה כותבת זאת היינו חושבים שלדבר מצוה (כגון לציפורי מצורע) לא חייב לשלח. והרי שילוח הקן הוא 'עשה' ו'לא תעשה' (= "לא תקח האם על הבנים" זהו לא תעשה, "שִׁלַּח תִּשְׁלַח אֶת הָאֵם", זהו עשה), והכלל הוא שאין 'עשה' דוחה את 'לא תעשה' ו'עשה', וא"כ העשה של "וְלָקַח לְמִטָּהּ נִשְׁתִּי צִפּוֹרִים" האמור במצורע לא דוחה את לא תעשה ועשה של מצות שילוח!

תירוץ: לא צריכא: מדובר במקרה שעבר על הלאו ולקח את האם, ונמצא שכעת כבר עבר על הלאו ויש לפניו רק את ה'עשה' של "שלח תשלח", והיה מקום לחשוב שיבוא ה'עשה' של מצורע וידחה את ה'עשה' של שילוח, ולא יחזור וישלח את האם, לכך נאמר "תשלח", שאפילו לדבר מצוה חייב לשלח.

🔗 **'לאו הניתק לעשה' הכוונה שאם התורה כתבה בעניין מסויים את הלא תעשה, והוסיפה שיש בו גם עשה, דבר זה בא ללמדנו שגם אם עבר על הלאו יכול לקיים את העשה ויפטר ממלקות.**

קושיא: הניחא למאן דתני קיימו ולא קיימו: אמנם לסובר שבכל מקום שיש 'לאו' הניתק לעשה' הדבר תלוי אם 'קיימו ולא קיימו' לא קשה, דהיינו שאם התרו בו לא לקחת האם ועבר על דבריהם ולקחה, אם הוא קיים (= 'קיימו') את עשה של "שלח תשלח" בתוך כדי דיבור של ההתראה, לא עבר כלל על הלאו, שלכן נתקו הכתוב לעשה. ואם 'לא קיימו' תוך כדי דיבור, עבר על הלאו, וכעת חייב לקיים את העשה של "שלח תשלח", לשיטה זו אכן נמצא שיש בשילוח רק עשה ללא לאו.

אלא למאן דתני בטלו ולא בטלו: אבל לסובר שרק אם 'בטלו' לעשה לגמרי עבר על הלאו, כגון בשילוח הקן שמבטל את העשה רק בשחיטת האם, שאז ודאי שאין יכול לשלחה יותר, אבל כל זמן ש'לא בטלו' לעשה לגמרי, לא עבר על הלאו, אם כן כל

עוד שלא שחט את האם, לא עבר על הלאו למרות שנטל אותה, שהרי יכול עדיין לשלחה, ואם כן יש בה לאו ועשה, ואיך ידחה זאת העשה של מצורע?!

ותו, ועוד קשה: לרבי יהודה שאמר לקמן ש"שלח" מעיקרא משמע, כלומר שהעשה לא בא לתקן את הלאו שאם עבר ולקח שישלח ויפטר, אלא כוונת הפסוק היא "לא תִּקַּח הָאִם עַל הַבָּנִים" אלא תשלחנה לפני שתקח את הבנים. נמצא אם כן, שאם עבר ולקחה הרי כבר עבר על הלאו והעשה, שהרי לא שלחה בהתחלה, ואפילו עשה כבר אין כאן, שהרי העשה לא בא כדי לתקן את הלאו, וא"כ בוודאי שצריך לקחת אותה לצורך מצוה כגון לטהרת מצורע, שהרי אפילו לצורך עצמו מותר לו לקחתה.

אלא אמר מר בר רב אשי: "תשלח" נצרך במקרה שנטל את האם על מנת לשלח אותה מיד, שאין כאן לאו שהרי עומד לשלחה, ורק עשה יש כאן, שהרי מוטל עליו העשה של "שלח תשלח את האם", והיה מקום לחושב שיבוא העשה של מצורע וידחה את העשה של שילוח, לכך אמרה התורה "תשלח" ללמדנו שאינו דוחה.

קושיא: מאי אולמיה דהאי עשה מהאי עשה: מדוע העשה של מצורע חזק יותר מהעשה של שילוח, ולמה הינו חושבים שהוא ידחה אותו?!

תירוץ: סלקא דעתך: היה מקום לחשוב שהואיל ואמר מר - גדול שלום שבין איש לאשתו, שהרי אמרה תורה ששמו של הקב"ה שנכתב בקדושה, ימחה על המים כדי לעשות שלום בין איש לאשתו, שהרי מוחים על המים את מגילת הסוטה שכתוב בה שם ה' כדי לטהרה לבעלה. ומצורע זה כיון שכל עוד הוא לא נטהר מטומאתו הוא אסור בתשמיש המטה, שנאמר במצורע "וַיֵּשֶׁב מִחוּץ לָאֹהֶל וַשִּׁבְעַת יָמִים", ודרשו "אהלו" זו אשתו, ומכאן שמצורע אסור בתשמיש המטה, ולכן היה מקום לחשוב שכיון שהוא אסור בתשמיש המטה עד שיטהר, יבוא העשה שלו וידחה את העשה של שילוח הקן כדי לטהר איש לאשתו, לכך אמרה התורה "תשלח" ללמדנו שאינו דוחה.

משנה: הנוטל אם על הבנים, לדעת רבי יהודה - לוקה כיון שעבר על הלאו של "לא תִּקַּח הָאִם עַל הַבָּנִים", ואינו חייב לשלח, כיון שגם אם ישלח לא יתקן את הלאו שעבר.

ולדעת חכמים - משלח עכשיו את האם, ואינו לוקה, כיון שבשילוח הוא מתקן את הלאו שעבר.

זה הכלל: כל מצות לא תעשה שיש בה ציווי של קום עשה, כגון שילוח הקן שיש בו לא תעשה של "לא תִּקַּח הָאֵם עַל הַבָּנִים", ויש בו קום עשה של "שִׁלַּח תְּשַׁלַּח אֶת הָאֵם", אם עבר על הלאו אין לוקים עליה, אלא יקיים את העשה ויפטר ממלקות.

נמרא: בעי רבי אנא בר ממל: האם טעמו של רבי יהודה ש"לוקה ואינו משלח" הוא בגלל שהוא סובר לאו שניתק לעשה לוקים עליו, או שהוא סובר לאו שניתק לעשה אין לוקים עליו, אלא שכאן הטעם הוא לפי שהוא סובר "שלח" מעיקרא משמע, דהיינו "לא תִּקַּח הָאֵם עַל הַבָּנִים" אלא שלח אותה קודם. ואם כן, אם לקחה כבר עבר על הלאו והעשה, ולכן לוקה ואינו משלח.

הגמ' מנסה לפשוט את הספק:

תא שמע: למדנו בברייתא – גנב וגזלן ישנן בכלל מלקות, כלומר שהם לוקים על הלאו של "לא תִּגְנֹבוּ" ושל "וְלֹא תִּגְזַל", ואינם נפטרים ממלקות ע"י השבת הגזלה, דברי רבי יהודה. ע"כ הברייתא.

והא הכא: והרי הלאו של גזלה הוא 'לאו שניתק לעשה', שהרי התורה אמרה "לא תגזול", והיא נתקה את הלאו לעשה שנאמר "וְהָשִׁיב אֶת הַגְּזֵלָה", ומכאן מוכח שטעמו של רבי יהודה משום שהוא סובר לאו שניתק לעשה לוקים עליו, שהרי אי אפשר לומר "והשיב" מעיקרא משמע, כי לא יתכן להשיב את הגזלה לפני שגזל.

אמר ליה רבי זירא: וכי לא אמרתי לכם שכל ברייתא שלא נשנתה בבית מדרשו של רבי חייא ובבית מדרשו של רבי אושעיא היא משובשת, ולא תקשו ממנה בבית המדרש! (רבי חייא ורבי אושעיא סידרו את הבריות, ודקדקו בדברי כל תנא לשנות כמו שאמר) וגם ברייתא זו לא נשנית בבי מדרשם של רבי חייא ורבי אושעיא, ולכן יתכן שהיא משובשת, ואולי כך היא הגירסה: "גנב וגזלן אינן בכלל מלקות ארבעים", ומשום שרבי יהודה מודה שלא הניתק לעשה לוקים עליו.

[מכאן מביאור חברותא]

תא שמע: דתני רבי אושעיא ורבי חייא: כתיב גבי שכחה "לא תשוב לקחתו", והוא עבר על הלאו ושב ולקח את השכחה, וכן גבי פאה דכתיב "לא תכלה פאת שדך", והוא כלה פאת שדהו – **ישנן בכלל מלקות ארבעים** אף על פי שניתקו לעשה, דכתיב

בהו "לעני ולגר תעזוב אותם - דברי רבי יהודה. שמע מינה דטעמיה דרבי יהודה משום דקסבר לאו שניתק לעשה לוקין עליו!

דוחה הגמרא: יתכן שרבי יהודה סובר שלא הניתק לעשה - אין לוקין עליו, והתם היינו טעם שרבי יהודה אומר לוקין, משום דקסבר שהכתוב "לעני ולגר תעזוב" - מעיקרא משמע, וכך כוונת התורה: "לא תשוב" ו"לא תכלה", אלא "לעני ולגר תעזוב אותם", ואין כאן לאו הניתק לעשה, אלא ביאור אופן המצווה.

אמר ליה רבינא לרב אשי: תא שמע: כתיב בקרבן פסח "לא תותירו ממנו עד בקר וגו' והותר וגו' באש תשרופו", בא הכתוב ליתן עשה אחר לא תעשה, לומר לך שאין לוקין עליו, דברי רבי יהודה. ומוכח שלדעתו לאו הניתק לעשה - אין לוקין עליו!

שמע מינה דטעמא דרבי יהודה בשילוח הקן דלוקה, משום דקסבר "שלח" מעיקרא משמע!

ומסקינן: שמע מינה!

אמר ליה רב אידי לרב אשי: מתניתין נמי דיקא שטעמו של רבי יהודה הוא משום "שלח" מעיקרא משמע: דקתני: הנוטל אם על הבנים, רבי יהודה אומר לוקה ואין משלח. ואי סלקא דעתך דטעמא דרבי יהודה משום שלדעתו לאו שניתק לעשה לוקין עליו, ולא משום "שלח" - מעיקרא משמע, נמצא שכוונת הכתוב "שלח" - אחר לקיחה, ואם כן לוקה ומשלח מבעי ליה!

ודחינן: דלמא הכי קאמר במתניתין: באמת חייב עדיין לשלח, כי "שלח", אחר לקיחה משמע, אבל עדיין אין נפטר עד דמלקין ליה.

דנה הגמרא: עד כמה משלחה אם עבר ונטלה בידו?

אמר רב יהודה: כדי שתצא מתחת ידו, ואף על פי שיכול לחזור ולתפסה - מותר.

במה משלחה, היאך יעשה כדי שייחשב שילוח?

רב הונא אמר: אפילו אם תלש את כנפה שלא תוכל לעוף, ושלחה, כיון שיכולה ללכת ברגליה ב' וגו' פסיעות, חשיב שילוח.

רב יהודה אמר: צריך לשלחה **באגפיה** [בכנפיה] דווקא, שתוכל לעוף כדרכה, ולכן אסור לתלוש את כנפה ולשלחה.

ומבארת הגמרא את טעמיהם:

רב הונא אמר ברגליה, דכתיב "משלחי רגל השור והחמור". ומשמע שילוח ברגל, נחשב שילוח.

רב יהודה אמר באגפיה, דהא רגליה של הציפור, כנפיה נינהו, שעיקר תנועתה של הציפור ממקום למקום נעשה על ידי כנפיה, ולא על ידי רגליה.

ההוא דגזינהו לגפה דאם, ושלחה, ואחר כך תפשה. נגדיה [הלקהו] **רב יהודה. ואמר ליה: זיל רבי לה גזפיה** [המתן לה עד שיגדל כנפה], **ושלחה!**

דנה הגמרא: **כמאן** אמר רב יהודה דין זה?

אי כרבי יהודה, הרי לדעתו **"לוקה ואין משלח"**. ולמה אמר לו לשלח? **אי כרבנן**, הא **משלח ואין לוקה** קאמרי, ואם כן למה הלקהו רב יהודה?

מתרצת הגמרא: **לעולם כרבנן**, והלקהו רק **מכת מרדות מדרבנן**, שמלקין משום תוכחה כדי שלא ישוב לעבור, ואין להן קצבה, הלקהו, אבל מדאורייתא אין חייב מלקות.

ההוא דאתא לקמיה דרבא. אמר ליה: תימה [מין עוף טהור] **מהו** לענין שילוח?

אמר רבא בלבו: וכי לא ידע האי גברא דעוף טהור חייב לשלוחי, ומהו ספיקו?!

אמר ליה לאדם השואל: דלמא חדא ביעתא [ביצה אחת] **הוא דרמיא** [היתה מוטלת בקן]. וספיקך אם באופן זה מוטלת עליך מצות שילוח, והצד לפטור הוא משום שנאמר "אפרוחים או ביצים" – לשון רבים. **אמר ליה רבא: האי ידעי להשיב לך, כי מתניתין היא. דתנן: אין שם אלא אפרוח אחד או ביצה אחת – חייב לשלח! שלחה** אותו אדם השואל, לאותה צפור. **ואהדר לה** [החזיר עליה] **רבא פרסתקי** [מצודות] – **ותפסה**.

מקשה הגמרא: איך עשה רבא דבר זה, **וליוחש לחשדא**, שמא יאמר המשלח שרבא חייבו לשלחה, כדי שיוכל לחזור ולתפסה?!

מתרצת הגמרא: **כלאחד יד**. דהיינו שרבא פירס את המצודה מרחוק, שלא ראה המשלח שתפסה.

תנו רבנן: יוני שובך ויוני עלייה חייבות בשלוח. ואסורות משום גזל – מפני דרכי שלום.

דנה הגמרא: אי איתא להא דאמר רבי יוסי בר רבי חנינא: חצרו של אדם קונה לו **שלא מדעתו, קרי כאן "כי יקרא" – פרט למזומן**, שהרי גם באופן זה הוא נחשב "מזומן", כי שובך ועלייה קנו לו את הקן שלא מדעתו? **אמר רב: ביצה עם יציאת רובה** מגוף אמה הוא דאחייב בשלוח, **מקנא לא קני לה עד דתפול לחצרו** [דהיינו השובך או העליה]. **וכי קתני חייבות בשלוח**, היינו כשמצאן **מקמי דתפול לחצרו**, שאז חייב בשילוח, ועדיין לא קנאן.

מקשה הגמרא: **אי הכי**, שמדובר באופן שעדיין לא יצאה הביצה, **אמאי אסורות משום גזל** אפילו מפני דרכי שלום, הרי מגוף האם הן, וכשהיא במעי האם עצמה אין איסור כלל לקחתה, כי כיון שאין נוח לתפסה, אין דעת בעל השובך עליה, ואינו מתקוטט עם התופסה?!

מתרצת הגמרא מה שאמרו שהן "אסורות משום גזל" – נסוב אפילו **אאמם**, כי אף על גב שלא שייך בה גזל גמור, כנ"ל, משום דרכי שלום – אסורות.

ואי בעית אימא לעולם "אסורות משום גזל" – נסוב רק אביצה, והטעם לכך, משום **דביצה כיון דנפיק ליה רובא – דעתיה של בעל השובך עליה לקחתה**, ואף על פי שעדיין לא זכתה לו חצרו – משום דרכי שלום אסורות. אבל על האם אין איסור אפילו מפני דרכי שלום.

והשתא דאמר רב יהודה אמר רב: אסור לזכות בכיצים בזמן שהאם רובצת עליהן, שנאמר "שלח תשלח את האם" והדר "הבנים תקח לך", אפילו תימא: אף על גב דמיירי **דנפל לחצרו**, כל זמן שלא עמדה האם מעליהן, לא זכתה ליה החצר ולא הוי מזומן. **כי כל היכא דאיהו מצי זכי – חצרו נמי זכיא ליה. וכל היכא דאיהו לא מצי זכי**, כגון באופן זה, שאין יכול לזכות כשהאם רובצת עליהן, **חצרו נמי לא זכיא ליה**, ולכן חייבות בשילוח.

מקשה הגמרא: **אי הכי, אמאי אסורות רק מפני דרכי שלום? אי דשלחה לאם – הרי זכתה לו מיד חצרו לבעל השוכר, וגזל מעליא הוא ליטול את הביצים. ואי דלא שלחה – היאך יכול ליטול את הביצים קודם ששלח את האם, הרי שלוחי בעי כדברי רב יהודה!**

מתרצת הגמרא: כאן מדובר **בקטן**, שאינו חייב לשלחן, ובאופן זה אסורות לקחתן מפני דרכי שלום.

מקשה הגמרא: וכי **קטן בר דרכי שלום הוא** וכי האיסור במשנה נאמר לקטן שלא יטול משום דרכי שלום?

מבארת הגמרא: **הכי קאמר: אביו של קטן חייב להחזיר לו לבעל השוכר – מפני דרכי שלום.**

לוי בר סימון אקני [הקנה] את **פירות שובכו**, האפרוחים והביצים, **לרב יהודה.**

אתא לקמיה דשמואל [ולקמן מפרש לשם מה אתא לקמיה].

אמר ליה: זיל טרוף אקן [הכה על הקן] כי היכי **דליתגבהו** האפרוחים מיראתך, **וקנינהו.**

ומבארת הגמרא:

למאי, לאיזה צורך אמר ליה להגביהם? **אי למקנא** אותם כדי שלא יוכל לוי בר סימון לחזור בו, למה דן רב יהודה משמואל היאך יקנם, **לקנינהו ליה** לוי בר סימון בקנין **סודר?**

[עד כאן מביאור חברותא]